

Opetus- ja kulttuuriministeriö**Viite:** VN/24501/2020-OKM-20 / Asiantuntijapyyntö**Asia:** Lausunto koskien hallituksen esitystä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021 sosiaali- ja terveysjärjestöjen rahoitusilanteen ja toiminnan turvaamiseksi.**1. Vastaaajan tiedot ***Etunimi AriSukunimi InkinenSähköposti ari.inkinen@soste.fiOrganisaatio SOSTE – Suomen sosiaali ja terveys ry**2. Mitä seuraavista työryhmän ratkaisuvaihtoehdoista pidätte toimivimpana? (vaihtoehdot esitetty laajemmin liitteenä olevan raportin luvussa 5, s. 90) ***

1. Ei muutoksia nykyiseen järjestelmään
2. Välitön siirtyminen yleisiin budjettivaroihin
3. Kokonaisuudistus
4. Osittaisuudistus (Toimivin vaihtoehto)
5. Muu, mikä?

3 Perustelut valittuun ratkaisuvaihtoehtoon (Webropol noin 4500 merkkiä):

Osittaisuudistus on käytettävissä olevaan aikaan nähden selkein ja toteuttamiskelpoinen vaihtoehto.

Esitetyistä vaihtoehdoista osittaisuudistus mahdollistaisi parhaiten vapaan autonomisen kansalaistoiminnan säilymisen. Pohjoismainen hyvinvointimalli perustuu vahvaan valtioon ja vahvaan kansalaisyhteiskuntaan. Kansalaisyhteiskunnan roolia yhtenä pohjoismaisen hyvinvoinnin perustana ei tule uudistuksessa hämärtää tai murentaa. Osittaisuudistuksessa on vähemmän riskejä kansalaisjärjestötoiminnan poliittisesta ohjauksesta. Vaihtoehto on myös hallinnollisesti helppoa toteuttaa.

Riittävästi resursoitu monimuotoinen kansalaisjärjestötoiminta on osa sivistysvaltiota, kuin vapaa ja riippumaton tiedonvälitys, ihmisoikeudet ja sosiaaliset turvaverkot. Järjestötoiminnan hyödyllisyyttä ei voi mitata samoin perustein, kuin suoritteita tuottavia yrityksiä tai julkista palvelutoimintaa.

Monimuotoinen vapaa kansalaisjärjestötoiminta tulee nähdä laaja-alaisesti. Sitä on vapaaehtoistoiminnan lisäksi myös laaja asiantuntemus, vaikuttamistoiminta sekä hiljaisen ja piilossa olevan avuntarpeen tunnistamiskyky ja siihen reagointia. Sosiaali- ja terveysalan järjestöt ovat merkittävä voimavara suomalaisten hyvinvoinnin edistäjänä, ihmisoikeuksien puolustajana ja palvelutarpeiden näkyväksi tekijänä.

Terveiden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisen valtionavustuksia saavat järjestöt ovat panostaneet toiminnan laadun tuloksellisuuden ja hyödyllisyyden kehittämiseen. Toiminnan tuloksellisuutta on kehitetty järjestöjen kesken ja yhdessä rahoittajan kanssa.

On tärkeä tunnistaa myös kansalaisjärjestötoiminnan kaikki tasot: valtakunnallinen, alueellinen ja paikallinen. Järjestöt toimivat hyvin erilaisten ilmiöiden, ongelmien ja ihmisryhmien parissa. Uudistuksen tulisi kohdella mahdollisimman yhdenvertaisesti eri kokoisia ja eri kohderyhmien parissa työskenteleviä järjestöjä, joilla on hyvin erilaiset mahdollisuudet sopeutua muutokseen. Muutosten vaikutusten arviointi on ensiarvoisen tärkeää myös ihmisten yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Veikkaus Oy:n tuottojen kautta kerättävät valtionavustustoiminnan määrärahat tulee kohdentaa yleishyödylliseen kansalaisjärjestötoimintaan.

SOSTE esittää Veikkaus Oy:n tuotoista irrotettavaksi ne rahoituskohteet, jotka ovat tai liittyvät selkeästi julkisen vallan vastuulle. SOSTE esittää myös, että sotiemme veteraanien kunniavelan hoitoon ja kuntoutukseen jatkossa käytettävät varat tulisi rahoittaa Veikkaus Oy:n tuottojen sijaan suoraan valtion budjetista.

Vaihtoehto nro 4 tulee toteuttaa siten että yleishyödyllisen kansalaistoiminnan rahoitus säilyy uudistuksen siirtymävaiheen aikana ja sen jälkeen budjettikehyksen ulkopuolella.

Esitetyssä vaihtoehdossa valtionavustuksen määräraha on sidoksissa Veikkaus Oy:n tuottoihin. Kaikkine heikkouksineen se toisi järjestötoiminnan rahoitukseen ennustettavuutta. Ennustettavuutta voidaan edelleen parantaa siten, että järjestötoiminnan rahoitus kytketään monivuotiseen rahoituskehykseen. Se on välttämätöntä, jotta toimintaa voidaan suunnitella pitkäjänteisesti.

Arpajaisveron tasoa tulisi pysyvästi alentaa, jotta kansalaisjärjestötoiminnan rahoitus tosiasiallisesti ei entisestään pienenesi pelituottojen vähentyessä. Arpajaisveroa on jatkuvasti nostettu vuodesta 1992 jolloin arpajaisvero oli 5,0 %. Arpajaisveroa alennettiin viime vuonna väliaikaisesti 5,5 prosenttiin, mutta sen nykyinen perustaso on yli kaksinkertainen vuoden 1992 tasoon verrattuna, kaikkiaan 12 %.

Uudistuksen yhteydessä tulee myös varmistaa, että Veikkaus Oy:llä ja sitä ohjaavalla taholla on velvoite pitää pelituottojen kohteena olevat toimijat ajan tasalla mahdollista avustustasoon liittyvistä muutoksista ennakkoiden.

Veikkaus Oy:n tuotto-odotukset valtion budjetissa välillisesti jaettavana tai muuten menokohtien määrärahaksi muutettuna, näyttäisi kaikissa esitetyissä malleissa säilyvän, oli kytköstä olemassa tai ei. Tunnistamme rahapelitoimintaan liittyvät eettiset haasteet ja siksi pelihaittojen vähentämistä tulee jatkaa mutta samalla varmistaa tuottojen palautuminen suomalaiseen yhteiskuntaan. SOSTE kannustaa kaikkia järjestöjä tekemään oman osuutensa pelihaittojen vähentämiseksi.

Mikäli valmistelussa päädyttäisiin vaihtoehtoon 3, edellyttää se laajaa valmistelua ja aitoa järjestökentän osallistamista. Vaihtoehto nro 3 edellyttää myös laajan lainsäädäntö uudistuksen. Työryhmän esittämä vaihtoehto nro 4 on toteutettavissa jo vuoden 2022 budjettilain yhteydessä. Kumpaankin vaihtoehtoon tulee sisältyä terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisen valtionavustustoimintaa säätelevän säädöksen saattamisen lain tasolle.

Rahoituskohteiden siirtäminen valtion budjetissa paikasta toiseen ei kuitenkaan ratkaise taustalla olevaa haastetta, joka on tuottojen vähentyminen. Jokaisen avustuksensaajan tulee tarkastella toimintaansa kriittisesti ja arvioida mikä on tarpeellista ja mikä voidaan tehdä toisin, kuitenkin järjestön tarkoitusta heikentämättä.